

OSKA KOORDINATSIOONIKOGU KOOSOLEK

23. november 2022 nr 29
Tallinn, Kutsekoda ja Zoom

Algus kell 11.00, lõpp kell 13.00

Juhatas Renno Veinthal, Haridus- ja Teadusministeerium

Protokollis Liina Ruusa, Kutsekoda

Osa võtsid: Mario Lambing (Sille Kraami asendaja), Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (MKM); Erki Lõhmuste, Rahandusministeerium; Ülo Kaasik, Eesti Pank

Zoomis osalesid: Reelika Leetmaa, Eesti Töötukassa; Kati Päike (Veiko Kommusaare asendaja), Siseministeerium; Ivika Aman (Jaan-Hendrik Toomeli asendaja), Eesti Ametühingute Keskliit; Arto Aas, Eesti Tööandjate Keskliit; Ulla Saar, Sotsiaalministeerium

Puudusid: Mait Palts, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda; Riina Viiding, Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsioon TALO

Kutsutud: Külli All, Haridus- ja Teadusministeerium (Zoom); Margus Haidak, Haridus- ja Teadusministeerium

Kutsekojast: Yngve Rosenblad, Tiia Randma, Urve Mets, Anneli Leemet, Katrin Pihl, Siim Krusell, Rain Leoma

PÄEVAKORD

1. Sissejuhatus
2. OSKA teadus- ja arendustöötajate uuringu dilemmad
3. OSKA põllumajanduse ja toiduainetööstuse uuringu dilemmad
4. OSKA üldproгноosi dilemmad
5. Järgmise koosolekute teemad ja toimumisajad

1. Sissejuhatus

OSKA koordinatsioonikogu esimees Renno Veinthal avas koosoleku ja tutvustas päevakorda.

2. OSKA teadus- ja arendustöötajate uuringu dilemmad

Urve Mets ja Anneli Leemet tutvustasid uuringu lähteülesannet ja üles kerkinud dilemmasid. Lähteülesandes püstitatud eesmärk on leida valdkonnad, kus teaduse ja arenduse (TA) mahukuse kasvatamine annaks kõige suurema mõju lisandväärtuse kasvule arvestades nii EL innovatsiooniliidrite kogemust, kui majanduse tulevikuperspektiivi ning tuua välja valdkonnad, kus madal TA mahukus on kõige ilmsem piirang lisandväärtuse kasvule. Uuringu käigus selgus, et seosed TA mahukuse ja kõrgema lisandväärtuse (sh tootlikkus lisandväärtuse alusel) vahel on kompleksse iseloomuga ja uurimisküsimustele vastamiseks on erinevad võimalikud lähenemised.

Milline on viljakas lähenemine?

- I variant - panustame mahajäämuslõhe ületamisele (eeldame, et TA-sse panustamine aitab kasvatada tootlikkust). Võrdleme ja selekteerime välja, kus Eestil võrreldes innovatsiooniliidritega on tootlikkuse osas kõige suurem mahajäämus. Selekteerime välja tegevusalad, kus innovatsiooniliidrite TA mahukus (TA investeeringud ja TA töötajate %) on suur
- II variant - panustame viljakal pinnasel kasvavate elujõuliste taimede kastmisele. Selekteerime välja tegevusvaldkonnad, mis Eesti siseses tegevusalade võrdluses on nii TA mahukad kui

tootlikud. Valime nende hulgast perspektiivikamad st alad, kus teistes riikides tootlikkus (ja TAMahukus) on kõrge.

Vaata täpsemalt lisast 1.

Arutelu:

- Uue teaduse- ja arendustegevuse korralduse seaduse väljatöötamisel arutatakse, kuidas riik peaks eraettevõtluses tehtavat arendus ja teadustegevust reguleerima. On ettevõtted, kes kasutavad teadus ja arendustegevust selleks, et oma toodete või teenuste väärtust suurendada ja teine grupp on ettevõtted, kes oma põhikirja järgi tegelevad TA-ga. Neid kahte gruppi tuleb käsitleda erinevalt.
- Käivad arutelud rakendusuuringute keskuse loomise üle. MKM koostöös EAS-ga analüüsib millised võiksid olla uuringukeskuse teemavaldkonnad ja fookus. Lisaks oleme kokku leppinud TAIE arengustrateegia fookusvaldkonnad. Soovitavalt võiksid OSKA uurinud arvestada ka nende aspektidega. Teadusmahuka ettevõtluse arendamisel on üheks eelduseks ka see, millistes valdkondades on ülikoolides olemas oskusteave.
- Kui vaadata andmeid läbi töötleva tööstuse valdkonna müügitulu, st kui suur osa müügitulust pannakse TA-sse, siis ei leia peaaegu ühtegi riiki, kes oleks Eestist tootlikum, panustades TA-sse vähem kui meie. On näha, et valdkondades, kus panustatakse TA-sse, on tulemused tootlikkuses kordades paremad. Võimalik on sel viisil leida seosed, mille puhul saaks öelda, kuhu panustada.
- Suure osa tootlikkuse varieeruvusest kirjeldab ära see, kas on olemas liidrid ehk üksikud väga tootlikud ettevõtted. Eesti on väike, avatud majandus ja meil ei saagi olla palju selliseid liidreid. Loota tugevaid innovatsiooniriike kinni püüda ei maksaks. Me ei saa ennast võrrelda innovatsiooniliidritega, vaid peaksime ennast võrdlema keskmistega, st lähenema veidi teise taktikaga.
- Makronumbritega on keeruline opereerida. Peaks vaatama mikrotasandi andmeid ja püüda sealtkaudu leida seoseid.
- Viljakaks lähenemiseks ei saa valida I või II varianti, lähenema peaks komplekselt, kontekstitundliku sünteesi pinnalt. Arvestada tuleks riigi seatud eesmärgi, hinnata riigispetsiifilist potentsiaali, sh millised on Eestis olemas olevad ressursid (põlevkivi, puit vms) ja kuidas neid kõige paremini väärindada. Kui riigil oleks eesmärgiks näiteks puidu või muu ressursi väärindamine, siis sobiks kasutamiseks I variant (eeldusel, et andmed selle välja kannavad). Näiteks puidu mehhaaniline väärindamine sisaldab endas palju eri alavaldkondi (lisaks nt lihtsamale saematerjali tootmisele), kindlasti on sealnišše, kus on olemas arvestatav lisandväärtuse loomise võimalus.
- Tuleb arvestada Eesti üldise teadusvõimekusega valdkonniti, aga samas ka asjaolu, et on TA-tegevuse valdkondi, mis tulenevalt varasematest valdkonda suunanud otsustest on n-ö alamõõdulised ja ei ole kooskõlas sektori potentsiaaliga.
- Panustada ei ole mõtet aladesse, kus ettevõtted on keskmiselt väga väikesed, vaid sektoritesse kus potentsiaali on rohkem.
- Päril 0 baasilt mingis nišis teadusmahukust üles ehitama ei peaks, vaatamata sellele, et mõne teise riigi näitel on see oma näitajate põhjal tipus.
- Tööandjate perspektiivis vääraks toetust pigem liidrid ja elujõulised sektorid.
- Kas toetamine tähendab, kuhu suunata haridussüsteemi teravik? Kui me tahame tootlikke ettevõtteid saada, siis Eesti haridussüsteem ei suuda maailma mõistes liidrit toetada. Riiklikud toetused ei anna reeglina piisavat tõuget, see tuleb mujalt. Võib-olla tuleb tõuge läbi panustamise haridussüsteemi. Räägime läbi, mida me toetuste all silmas peame, ehk on selle tulemusena võimalik dilemmale teise nurga alt läheneda. Kui näeme, et süsteem kastab elujõulisi taimi niigi, siis ei ole neid vaja rohkem kasta.

- Meil on üldine tajumine, et rohkem on vaja inimesi, kes tegeleks TA tegevustega. Järelkasv tuleb läbi doktoriõppe. Riik ei ole sekkunud sellesse, millistesse valdkondadesse doktorante vastu võtta. Ajalooliselt on teaduse rahastamine olnud seni konkurentsipõhine, mille tulemusel on meil LTT valdkonnas väga palju doktorante, samas nende rakendumine ettevõtluses on küsitav. Me kaalume, kas peaksime riigina rohkem sekkuma akadeemilisse vabadusse ja kas peaksime rohkem väliskompetentsi sisse tooma. IT-s oleme toetanud nii õpet kui TA-d ja on näha, et väga oluliselt on kasvanud ka välisteadlaste osakaal.
- Hetkel jääb arusaamatuks, kas arutelu käib uuringu sisu või sellele järgneva poliitika sisu üle.
- Teha koostööd ETKL uuringutiimiga.
- Jätame võimaluse anda täiendavat kirjalikku tagasisidet.

Kokkuvõte:

- **TA-mahukuse ja tootlikkuse vahel seoste leidmiseks tegevusalati võrrelda erinevate tunnuste kombinatsioone, võimalusel kasutada mikroandmeid.**
- **Dilemma lahendusena on soovitus kujundada lähenemine, mis võimaldaks I ja II varianti sünteesida, arvestades sealjuures ka riigi strateegilisi TAI-poliitika eesmärke, riigispetsiifilist ressursiväärdamist ja teadusvõimekuse potentsiaali.**
- **Oodatud on täiendav kirjalik tagasiside**

3. OSKA põllumajanduse ja toiduainetööstuse uuringu dilemmad

Siim Krusell selgitas uuringu käigus tekkinud arutelukohtade tausta.

Pagarite ja kondiitrite koolilõpetajate arv on suur, kuid suuremad pagaritööstused tunnetavad tööjõupuudust. Põhikutsealal töötab vaid 20% lõpetajatest. Suur osa üle 25 aastastest lõpetajatest ei plaani valdkonnas tööle asuda ning noorte jaoks on õppima asumise põhjuseks keskhariduse omandamine.

Ka aednike ja maastikuehitajate põhikutsealale rakendumine on madal (10-15%), tööjõu voolavus on suur, õppijatest noored on vaid 15% ning lõpetajatest suur osa töötab teistel erialadel, mis viitab, et õpimotivatsiooniks on olnud enesearendus. Suurematesse aiandusettevõtetesse piisavalt lõpetajaid tööle ei jõua.

Lisaks tööturuvaatele on riiklikult seatud hariduslikud ja ühiskondlikud eesmärgid, mis on kirjas Haridusvaldkonna arengukavas 2021-2035 ja Noortevaldkonna arengukavas 2021-2035.

Vaata täpsemalt lisast 1.

Arutelukohad:

- Mida uuringus ettepanekute tegemisel aluseks võtta? Kas võtta aluseks tööturu vajadus või sotsiaalsete koolituskohtade ja iga isiku individuaalne arenguvajadus?

Arutelu:

- Sotsiaalministeeriumile on oluline tööturu külg ja haridus- ja teadusministeeriumile hariduslik külg st et noor, kas õpib või töötab ehk oleks aktiivne, sellest tulenevalt võiks arvestada mõlema poolega.
- Töötukassa lähtub koolituste pakkumisel tööturu vajadustest ja soovib ka ettepanekute tegemisel seda jõulisemalt arvestada.
- OSKA uuringud on ellu kutsutud eelkõige tööturuvajaduste peegeldamiseks. Seetõttu sotsiaalseid koolituskohti ja iga isiku individuaalseid arenguvajadusi aluseks mitte võtta. Kui riigil on laiemad eesmärgid, siis seda tuleb teha eraldi OSKA uuringutest.

- Ka elukestva õppe pakkumisel tuleb lähtuda tööturu vajadustest. Kui tööturu vajadus puudub, siis tuleb õpe omal kinni maksta.
- Töötukassa soovib uuest aastast pagarite ja kondiitrite koolituskaardiga õppe pakkumise ära lõpetada. Vastavalt tööandja vajadusele ollakse valmis koolitust siiski hankima. Sama meetodit võiksid ka koolid kasutada, et õpet pakutakse vastavalt tööandjate väga konkreetsele soovile ja vastavalt sellele ka rahastada neid õppekavasid.

Kokkuvõte:

Koordinatsioonikogu soovitas põllumajanduse ja toiduainetööstuse uuringus koolitusvajaduse prognoosimisel aluseks võtta tööturu vajaduse, mille tulemustest saab riik lähtuda ka laiemate hariduslike ja sotsiaalsete eesmärkide elluviimisel.

4. OSKA üldprognoosi dilemmad

Yngve Rosenblad selgitas üldprognoosi tegemisel üles kerkinud arutelukohti. Uue prognoosimudeli andmete põhialuseks on Maksu- ja tolliameti töötamise register, eelnevalt on aluseks olnud rahvaloenduse ja tööjõu-uuringute andmed. Vaadates 2021 ja 2020 andmete baasil moodustatud 10 aasta tööjõunõudluse ja pakkumise tasakaalu, on tasakaaluhinnang erisuunaline. 2020 aasta baasil projitseerides ületas nõudlus pakkumist, kuid kuna 2021 tööturg kasvas (hakkas koroonast taastuma), siis 2021 baasil projitseerides ületab prognoosimudeli järgi tööjõupakkumine nõudlust, mis on ilmselt eksitav tulemus.

Nõudluse ja pakkumise vahe tuleb peamiselt 2020-2021 baasil 10 aasta peale projitseeritud välistööjõu liikumisest. Praegu saame kasutada väga ebatüüpiliste aastate (2020, 2021) andmestikku, samuti on küsitav andmete kvaliteet. Ühe aasta spetsiifilise välistööjõu liikumise projitseerimine 10 aasta peale võib meid juhatada eksitavatele järeldustele.

Arutelukohad:

- Mida me saame üldprognoosis näidata praeguste andmete põhjal? Kas arvestada üldprognoosi tegemisel välistööjõu liikumist?
- Kas näidata 10 vs 1 aasta tööjõubilanssi – kumb on arusaadavam/kergemini mõistetav?
- Kas harmoniseerida prognoositulemusi Rahandusministeeriumi prognoosiga?

Arutelu

- Toetada lähenemist, kus koroonaaastad ei jäta pikemaajalises prognoosis vale muljet tööturu vajadusest.
- Üldprognoosi meetodika peaks selgelt välja tooma, millistest eeldustest on lähtutud. Välistööjõudu pakkumise osana peaks eraldi käitlema, seda välja jätta ei tohiks.
- Eesti palgatase on Kesk- ja Ida-Euroopa kõrgeim st EL siseselt on meil võimalik odavamalt tööjõud leida vaatamata laiemale migratsioonipoliitikale.
- Praegu on struktuursed hindade muutused ja paljud ärimudelid enam ei toimi. Suured struktuursed nihked võivad majanduse loogikat muuta. Me ei tea, mida majandus vajab ja vaja oleks juurde n-ö tundlikkuse analüüsi.
- Kui vaadata Eurostati andmeid, siis on raske uskuda, et meil lähiajal tööjõudu üle oleks ja seda kinnitavad ka tööandjad.
- Välistööjõu prognoosimine on 10 aasta perspektiivis keeruline ülesanne. Välistööjõud on vahepeal plahvatuslikult kasvanud. Tihti muutuvad regulatsioonid ja olukord sõltub majanduse tsüklist.

- Prognoosi aluseks on erandlikud 20/21 aastad. Kuna värskemaid andmeid ei ole, siis lõpptulemus seeläbi kannab.
- Rahandusministeeriumi prognoos on tehniline harjutus Euroopa komisjoni raporti andmetest, mis on mõni aasta vana, selle järgi ei peaks OSKA prognoosi kalibreerima.
- Võimalikult palju toetuda nendele andmetele, mis tegelikult on kogutud, mõõdetud või teada. Mitte toetuda varem tehtud prognoosidele.

Kokkuvõte:

- **Üldprognoosis tuua selgelt välja, millistest eeldustest on prognoosimisel lähtunud ja erandlike aastate andmete tulemusi käsitleda eraldi.**
- **Tööjõubilansi andmeid näidata 1 aasta mahtudena.**
- **OSKA üldprognoosi mitte harmoniseerida Rahandusministeeriumi prognoosiga.**

**5. Kokkuvõtte ja järgmise aasta teemad ning koosolekute ajad
11. jaanuar 2023 kl 11-13 (materjalid detsembri lõpus)**

- OSKA üldprognoos
- Lõplike uuringutulemuste tutvustamine
 - Metsandus ja puidutööstus
 - Põllumajandus ja toiduainetööstus

Ülejärgmine koosolek

22. märts 2023 kl 11-13

- Lõplike uuringutulemuste tutvustamine
 - Teadus- ja arendustöötajate vajadus ettevõtetes
 - Masina-, metalli- ja elektroonikatööstus

Koosoleku juhataja
Renno Veinthal

Protokollija
Liina Ruusa